

Skjøtselsplan for prioritert art rød skogfrue, på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune for perioden 2023-2032

Av Even Woldstad Hanssen, Sabima/Norsk Botanisk Forening 2023

Dronninga på Bjørkedokk. Foto: Harald Bratli

Tittel	: Skjøtselsplan for prioritert art rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune for perioden 2023-2032
Dato	: 10.2023
Forfatter	: Even Wolstad Hanssen, Sabima/Norsk botanisk forening, klima- og miljøvernavdelingen, Statsforvalteren i Oslo og Viken Alle som har bidratt betydelig nevnes som forfattere
Utgiver	: Statsforvalteren i Oslo og Viken, klima- og miljøvernavdelingen
Rapportnummer	: 4/2023
ISBN	: 978-82-93931-34-8
Emneord	: Rød skogfrue, prioritert art, skjøtselsplan
Antall sider	: 33 + vedlegg
Ansv. sign	: Karoline Bredland
Forside- og baksidebilder	: Dronninga på Bjørkedokk. Foto: Harald Bratli
Sammendrag	: Rød skogfrue er en prioritert art med økologisk funksjonsområde, som har status som sterkt truet på norsk rødliste for arter. Bjørkedokkpopulasjonen av rød skogfrue er den klart største populasjonen i Norge og den med flest enkeltforekomster. Området ligger tilnærmet i sin helhet innenfor Drammens kommuneskoger. Det var under en fagdag om rød skogfrue på Bjørkedokk i 2019 at det kom fram et ønske om en aktiv skjøtsel av forekomstene av rød skogfrue på Bjørkedokk. Utarbeidelse av skjøtselsplan ble derfor bestilt av Statsforvalteren i Oslo og Viken samme året. Kontrakt ble inngått med Even W. Hanssen som har vært en viktig samarbeidspartner i oppfølgingen av handlingsplanen for rød skogfrue. I planen er det foreslått tiltak med kostnadsoverslag for å ivareta rød skogfrue på Bjørkedokk.

Innhold

1. Innledning.....	4
2. Bakgrunn for skjøtselsplanen	4
3. Organisering og roller.....	4
4. Driftshistorie på Bjørkedokkåsen	5
Hvordan kommunen ble grunneier	5
Annen historie	5
Bjørkedokkplassen.....	8
Vegetasjonsutvikling sett fra flybilder (Kilde: «Norge i bilder» fra Statens kartverk).....	10
5. Rød skogfrues historie på Bjørkedokk.....	13
6. Oppfølging av Bjørkedokkpopulasjonen i nasjonal handlingsplan 2005-2021	14
Floravokteri (NBF).....	14
Enkel skjøtsel	14
Kommunens drift av skogen.....	15
Friluftsliv og informasjon.....	15
Populasjonsovervåkning 2008-2021 v/Harald Bratli NIBIO/NINA/NHM.....	15
7. Rød skogfrue som prioritert art.....	16
8. Langsiktige mål for rød skogfrue	20
Målene i handlingsplanen fra 2005.....	20
Visjoner for Drammen kommune.....	20
Visjoner for kommuneskogen	20
9. Brukerinteresser skjøtselsplan	21
Planstatus	21
Skogsdrift.....	24
Kulturminner	26
Lysløype	26
Friluftsliv	26
Nordlysveien.....	27
Borgetjernsveien	27
Bebyggelse.....	27
Fremmede arter	27
Vilt	28
10. Erfaringer med skjøtsel av rød skogfrue andre steder?	28
Andre steder i Norge	28
Sverige	28

United Kingdom.....	28
11. Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokk.....	28
Varighet	28
Status.....	29
Økonomi (se også over).....	29
Vegetasjonskontroll.....	29
Tekniske installasjoner	31
Autøkologiske tiltak: Pollinering.....	31
Overvåking.....	31
Floravokteri	31
Informasjonstavler/skilt	32
Informasjonsarrangementer	32
Administrativt.....	32
Litteraturliste.....	32

1. Innledning

Den 11.12.2019 bestilte daværende Fylkesmannen i Oslo og Viken (nå: Statsforvalteren) skjøtselsplan for forekomstene av rød skogfrue på Bjørkedokk i daværende Nedre Eiker kommune (nå: Drammen kommune). Sabima ved Even W. Hanssen ble bedt om å lage planen. Ett førsteutkast skulle være ferdig innen utgangen av 2020, men har blitt forsinket og er nå klart i medio juni 2022. Etter noe tid er et endelig utkast klart per 1.3.2023. Dette utkastet har så vært på høring hos Drammen kommune (grunneier og planmyndighet) og Buskerud Botaniske Forening. Plan er dermed endelig klar per primo oktober 2023.

2. Bakgrunn for skjøtselsplanen

Under en fagdag for rød skogfrue på Bjørkedokk 21.6.2019 kom det fram et ønske om en aktiv skjøtsel av Bjørkedokkpopulasjonen av rød skogfrue. Dette er den klart største populasjonen i Norge og den med flest enkeltforekomster. Området ligger tilnærmet i sin helhet i kommuneskogen (Møllenhof skog). Denne skogen forvaltes i dag etter forstlige prinsipper, men hovedvekten er på friluftslivs- og naturmangfoldhensyn. Det må understrekes at det ligger strenge juridiske bindinger på områdene med rød skogfrue, da dette er en prioritert art med økologisk funksjonsområde (Naturmangfoldloven §§ 23-24).

3. Organisering og roller

Sabima v/Even W. Hanssen er valgt til å lage denne skjøtselsplanen, grunnet lang tids arbeid med rød skogfrue. Hanssen har i 30 år fulgt rød skogfrues utvikling i Norge. Han var engasjert i utarbeidelsen av nasjonal handlingsplan i 2005, og har sammen med Åsmund Tysse hos Statsforvalteren i Oslo og Viken (tidl. Fylkesmannen i Buskerud) arbeidet med oppfølgingen av planen i perioden 2006-2021.

Drammen kommune (sammenslåing av Drammen, Svelvik og Nedre Eiker kommuner fra 1.1.2020) har rolle først og fremst som grunneier på Bjørkedokkåsen. Kontakt hos kommunen har vært kommuneskogforvalter Espen Lysaker (sluttet i stillingen i løpet av 2021) . Det har også vært kontakt med naturforvalter Lise Davanger Häusler og rådgiver Ivar Gaaserud Pettersen, begge Drammen kommune. Kommunen har også en selvstendig rolle i forvaltningen av sitt biologiske mangfold.

Staten v/ Statsforvalteren i Oslo og Viken har det overordna ansvaret og myndigheten ved rød skogfrue som prioritert art. Åsmund Tysse har vært ansvarlig for dette arbeidet (Tysse gikk av med pensjon per 31.12.2021). Karoline Bredland har overtatt Tysse oppgaver. Miljødirektoratet bevilger midler som ivaretar prioriterte arter. Frivillige organisasjoner, kommuner eller private grunneiere kan søke på slike midler.

4. Driftshistorie på Bjørkedokkåsen

Bjørkedokkåsen med plassen Bjørkedokk ligger i Møllenhof (Borge) skog. Navnet Møllenhof ble gitt av eieren Peter Tyrholm på midten av 1700-tallet. Tyrholm overtok gården i 1745. Fram til da ble det opprinnelige navnet Borge brukt (Lokalhistoriewiki.no). Borgenavnet gjenfinnes fortsatt f.eks. i Borgetjern (uttale: Børjetjenn).

Møllenhof skog ble solgt fra eiendommen Møllenhof i 1855. Husmannsplassen Bjørkedokk fulgte med i handelen (Nedre Eiker kommune 1988). I matrikkelen for 1887 hadde Bjørkedokk med skog eget bruksnummer (Bnr. 3) (Lokalhistoriewiki.no) I 1912 ble Møllenhof skog kjøpt av Nedre Eiker kommune i det som da var Møllenhof, Ødegården og Hjelmengen skog (Nedre Eiker kommune 1988).

Hvordan kommunen ble grunneier

Hans Tollum eide og drev skogen fram til 1912. Han bodde på Bjørkedokk-plassen. I 1912 overtok Nedre Eiker kommune skogen og plassen ved vedtak 20.2.1912 på forkjøpsrett. Alt i 1925 begynte man å rydde for hoppbakker i Bjørkedokkåsen (Bråthen 1985). Plassen ble 21.4.1938 fradelt og solgt til IBK (Birkebeineren), ved andelselskapet «Bjørkedokk Sportssted og Feriehjem» for kr. 3500,-. De bygde bl.a. to småbakker og skytebane (Bråthen 1984; Flerbruksplan 1988). IBK hadde alt siden 1934 leid av kommunen og bygd Bjørkedokkbakken (se nedenfor) (Bråthen 1984).

Annen historie

Bjørkedokkbakken (hoppbakke) ble påbegynt bygd i 1934 og sto ferdig til åpningsrennet 27.1.1935 (Bråthen 1984). Den var i bruk fram til 1960, da det ble arrangert NM i kombinert hopprenn her (Tormod Knutsen vant). Bakkerekorden var på 70,5 m. (Bråthen 1984; Nedre Eiker kommune 1988; Wikipedia.no).

Flere av forekomstene av rød skogfrue er i dag rundt restene av det gamle ovarenet i Bjørkedokkbakken.

Bjørkedokkbakken i sine glansdager (kilde: Eikerposten 5.12.1984)

Et annet bilde fra Bjørkedokkbakken på 1950-tallet, som viser ganske stor skog rundt bakken. Foto: Arne Temte sr. (eikerbygda.wordpress.com)

Bjørkedokken i nyere tid – tribuner og trapper er borte. Fartsstillaset holdt stand lenge, men ble til slutt sprengt ned.

Bjørkedokkbakken etter den ble nedlagt, sannsynligvis tatt på siste del av 1970-tallet. Buskas har begynt å skyte opp i unnarenet. (Kilde: Eikerposten 5.12.1984)

[Bjørkedokkplassen](#)

Nedre Eiker kommuneskoger var eier av plassen fram til 1.1.2020 da kommunen fusjonerte inn i Drammen kommune. Naturteamet i Drammen kommune (som bl.a. forvalter kommuneskogen) har p.t. kontorer her (Lise D. Häusler pers. medd.).

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032

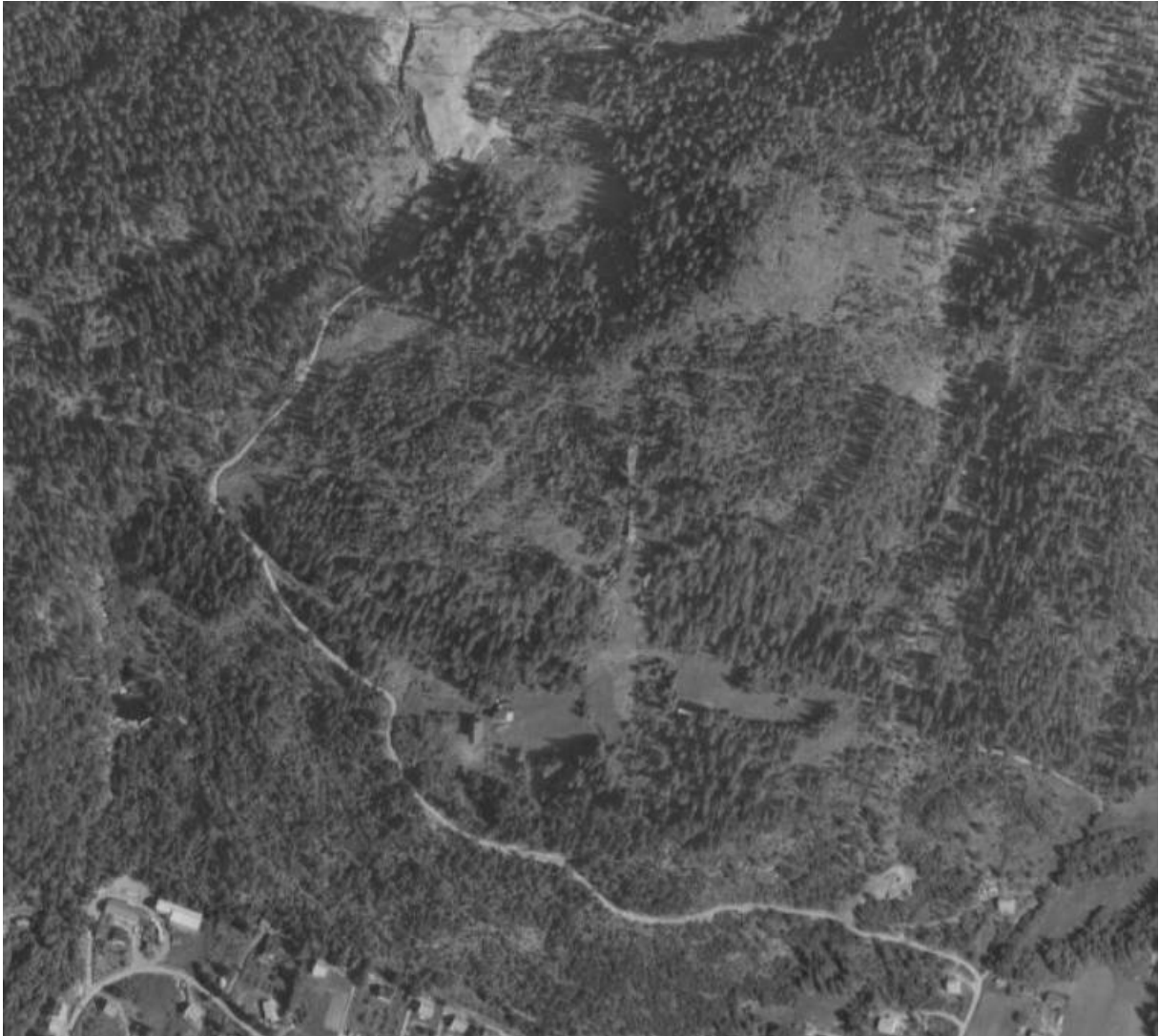
Bjørkedokkplassen (Kilde: Eikerposten 5.12.1984)

Vegetasjonsutvikling sett fra flybilder (Kilde: «Norge i bilder» fra Statens kartverk).

En bildeserie med et spenn på 57 år (1959-2016) gir innblikk i vegetasjonsutviklingen på Bjørkedokkåsen. Dette sammenfaller med mye av tiden rød skogfrue har vært kjent herfra og opp til temmelig nylig.

Fra 1959 Her synes hoppbakken med oppbygd ovarenn godt midt i bildet.

Fra 1965

Fra 2008. Her er området til den gamle hoppbakken tydelig gjengrodd med friskt grønn lauvskog

Fra 2016

Den generelle gjengroingen på bildeserien er tydelig, ikke minst i hoppbakkeområdet. Det tydelige markante lauvtreinnslaget i hoppbakken er fortsatt synlig i 2016.

5. Rød skogfrues historie på Bjørkedokk

Rød skogfrue ble første gang dokumentert fra Bjørkedokk-området i 1943 av Tor Hovland Eknæs. Basert på herbariebelegg, litteratur og personlige meddelelser kan vi lage følgende tidslinje:

1943: Den 27. juni. Forekomsten oppdages av Tor H. Eknæs (Belegg herbariet i Oslo O-55187).

1949: Observasjon av minst ett blomstrende skudd av Sebjørn Hennum (Hennum i Hanssen red. 1998).

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032

1950: Observasjon av blader som kunne være sterile skudd av rød skogfrue av Sebjørn Hennum (Hennum i Hanssen red. 1998).

1960: Observasjon i forbindelse med Norsk Botanisk Forenings ekskursjon til Solbergfjellet 19. juni. Tre belegg tas. Ett av beleggene er tatt av Rolf Yngvar Berg (senere professor) «Mellom Borge og Bjørkedokk.» (Belegg herbariet i Oslo O-55186).

1984: Observasjon av "en velvoksen skogfrue", av Sebjørn Hennum (Hennum i Hanssen red. 1988). Han viste denne bl.a. til Arne Kildebo (pers. medd.). Kildebo har påvist stedet seinere.

1985: 30. juni finner Jan-Otto Eek rød skogfrue på Bjørkedokk. Den blir seinere plukket eller spist av rådyr (Eek i Hanssen red. 1998).

1987-2004 har det vært jevnlig observasjoner i området. I første rekke ved Jorunn M. Haugen og Bjørg Skogmo, men hvor en rekke andre personer også har bidratt.

2005 har det vært grundigere tellinger: Observasjoner ved Jorunn M. Haugen, Even W. Hanssen og Arne Kildebo. Kildebo oppgir over 10 blomstrende skudd (pers. medd.)

2006: Observasjoner ved en rekke personer på forskjellige dager, Even W. Hanssen, Jorunn M. Haugen, Ragnhild D. Tjore, Bjørg Skogmo og Bjørn H. Smevold er de viktigste. Det ble befart under fagdag på Bjørkedokk i juni. Det er gjort tellinger, merking m. plastpinner, ruteanalyser, undersøkelse av frøsetting og fotografering. Totalt sju delpopulasjoner er sett. 47 skudd hvorav 30 med blomster.

2007: Grundige tellinger ved Jorunn M. Haugen og Bjørg Skogmo

2008-2023: Harald Bratli (tidligere Skog og Landskap og NINA, seinere Naturhistorisk museum, UiO) gjør detaljerte undersøkelser som omfatter merking og fotografering av alle rød skogfrue-skudd på Bjørkedokk. Alle skudd sjekkes og måles årlig.

Inventeringer i 2022 er hovedsakelig foretatt av Harald Bratli (Bratli 2022), men populasjonen er ganske godt kjent slik at det stadig er andre personer innom og sjekker deler av den. Fjorårets grundige opptellinger viser 87 overjordiske skudd totalt, hvorav 42 blomstrende, 1 beita og 44 vegetative, på 17 lokaliteter. I tillegg var 165 skudd i dvale (underjordiske).

6. Oppfølging av Bjørkedokkpopulasjonen i nasjonal handlingsplan 2005-2021

Floravokteri (NBF)

Etter at handlingsplanen for rød skogfrue kom i 2005 har Norsk Botanisk Forening (NBF)/Buskerud Botaniske Forening (BBF) utført floravokteri på Bjørkedokk. Dette har bestått i hyppig oppsyn i blomstringsperioden og leting etter nye enkeltforekomster. Skudd (både blomstrende og sterile) har blitt talt opp. Jorunn M. Haugen har vært floravokter.

Enkel skjøtsel

Det har fram til nå bare vært foretatt enkel skjøtsel som luking av litt einstape og kutting/fjerning av enkelte busker og kratt. Mindre trær har vært felt etter samarbeid med kommuneskogen.

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032

Kommunens drift av skogen

I arbeidet med handlingsplanen har det vært flere møter og befaringer med mellom representanter for Statsforvalteren, Sabima, Botanisk Forening og kommunen. Representanter for tidligere Nedre Eiker kommune som skogsjef Erik Mathiassen, skogforvalter og løypesjef Kjell Sandholt og skogbestyrer Espen Lysaker har vært med. Alt fra enkelttiltak nært skudd av rød skogfrue, til en helhetlig driftsplan/skogbehandling har vært diskutert.

Friluftsliv og informasjon

Ferdselen på Bjørkedokk er godt kanalisert langs stier og løypetraseer. Flere av de fineste forekomstene av rød skogfrue er ganske nær disse ferdselsårene. Sentralt ved parkeringen på Bjørkedokkplassen ble det i 2007 satt opp en informasjonsplakat om rød skogfrue (se nedenfor). Denne har med begrenset vedlikehold fungert godt fram til d.d.

**RØD SKOGFRUE
VOKSER PÅ BJØRKEDOKK**

– hjelp oss å ta vare på
denne sjeldne orkidéen

I Nedre Eiker kommune er vi så heldige at vi har voksesteder for tilsammen 24 orkidéer. Dette kan vi glede oss over og være stolte av. En av disse er den flotte og veldig sjeldne røde skogfrua. Her i områdene rundt Bjørkedokk vokser den flere steder.

Orkidéen er 20-65 cm høy med rødsosa blomster og liljeaktige blader. Den blomstrer i siste halvdel av juni og litt ut i juli.

Ser du den røde skogfrua kan du nyte synet av den på stedet. Det finnes bare rundt 30 individer i hele Norge, men Nedre Eiker har de beste forekomstene. Rød skogfrue er fredet og skal vi bevare den for framtida må den få stå i fred.

Nedre Eiker kommune
Fylkesmannen i Buskerud –Miljøvern avdelingen
Norsk Botanisk Forening / Buskerud Botaniske Forening

Informasjonsplakat satt opp på tavle på Bjørkedokkplassen i 2007

Populasjonsovervåking 2008-2021 v/Harald Bratli NIBIO/NINA/NHM

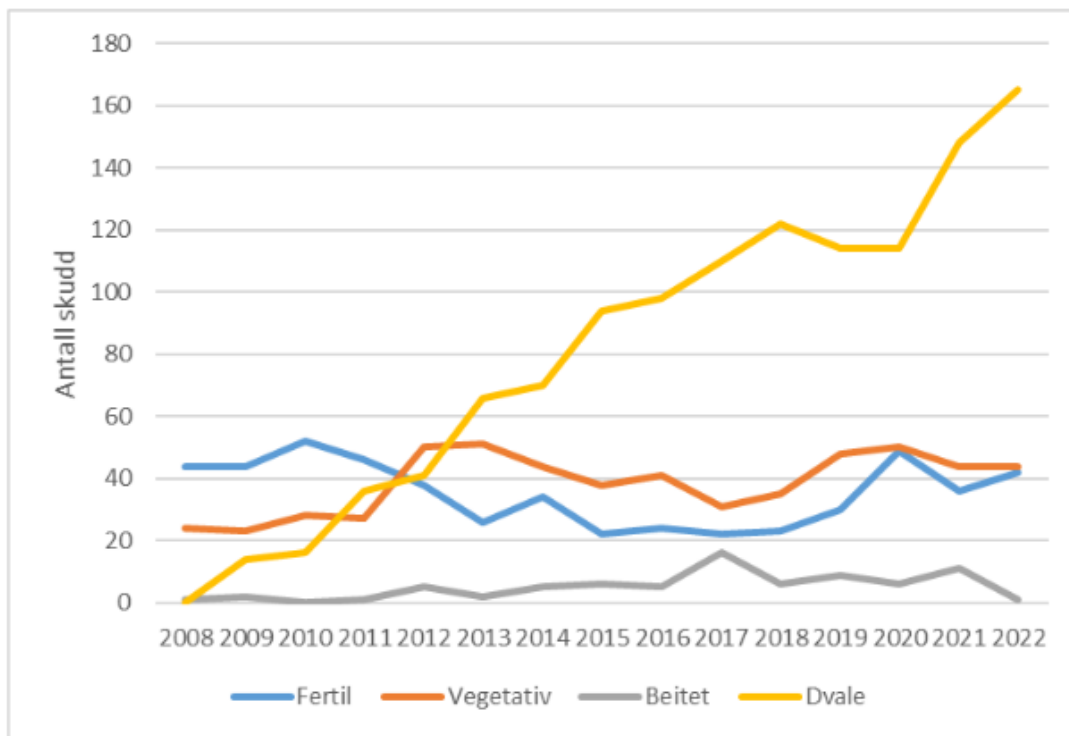
I 2008 startet forsker Harald Bratli (Naturhistorisk Museum, Universitetet i Oslo) et samarbeid med Fylkesmannen i Buskerud og floravokterprosjektet til Norsk Botanisk Forening om en detaljert overvåking av rød skogfrue i lokalitetene Bjørkedokk og St. Hansberget i daværende Nedre Eiker, nå Drammen kommune, Hamrefjell i Øvre Eiker kommune og Bjørneknuten og Kammerfossåsen i Kragerø kommune.

Alle synlige skudd av rød skogfrue i Bjørkedokkpopulasjonen har fortløpende blitt merket siden 2008. På denne måten kan alle kjente skudd gjenfinnes årlig, også de som er i dvale/underjordiske. Livsstadium for alle skudd blir notert som fertil, beitet, vegetativ eller underjordisk. For hvert

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032

overjordsskudd blir høyde på skuddet, lengde på blomsterstand, antall blomster, antall blad og lengde og bredde på lengste blad målt.

Metodikken er mer utfyllende presentert hos Bratli (2016). Skuddutviklingen i de femten sesongene populasjonsovervåkningen har foregått, er vist i figur nedenfor.

Fordeling av skudd med rød skogfrue *Cephalanthera rubra* på livsstadier i årene 2008-2022 i Bjørkedokk, tidligere Nedre Eiker, nå Drammen kommune, Buskerud (kilde Bratli 2022)

7. Rød skogfrue som prioritert art

I 2011 ble rød skogfrue prioritert art etter naturmangfoldloven §§24 og 25. Det ble utarbeidet en egen forskrift som hjemler bruk av økologisk funksjonsområde. Forskriften er gjengitt under (fra Lovdata). Skjøtsel er hjemlet i §§5 og 6.

§ 1. Rød skogfrue som prioritert art

Rød skogfrue (*Cephalanthera rubra*) utpekes som prioritert art.

§ 2. Formål

Formålet med forskriften er å ivareta rød skogfrue i samsvar med forvaltningsmålet for arter i [naturmangfoldloven § 5](#) første ledd.

§ 3. Forbud mot uttak, skade og ødeleggelse

Enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av rød skogfrue er forbudt. Som ødeleggelse regnes graving, masseuttak, utfylling og lagring av masser og andre handlinger dersom de er egnet til å skade, forandre, tildekke eller på annen måte forringe individer av arten.

§ 4. Artens økologiske funksjonsområde

Som økologisk funksjonsområde for rød skogfrue regnes i forskriften artens leveområder.

I det økologiske funksjonsområdet for rød skogfrue er bruk som tar hensyn til leveområdene for rød skogfrue tillatt. Annen bruk er ikke tillatt. Med unntak av de handlinger som er nevnt i tredje ledd, kan forvaltningsmyndigheten inngå avtale med grunneier eller rettighetshaver om hvilke handlinger som skal være tillatt, og hvilke som ikke skal være tillatt. Forbudet etter annet punktum gjelder ikke for handlinger som er regulert i avtalen.

Utbygging, vegbygging, kalkbrudd, flatehogst, skogplanting, sprøyting og gjødsling er forbudt.

Dersom bestemmelsene i annet eller tredje ledd medfører en vesentlig vanskeliggjøring av igangværende bruk og et vesentlig tap, kan grunneier kreve at området vernes etter [naturmangfoldloven kapittel V](#) eller at det gjøres unntak fra prioriteringen for de aktuelle områdene etter [§ 8](#).

Dersom det planlegges inngrep i et økologisk funksjonsområde for rød skogfrue, kan forvaltningsmyndigheten kreve at følgene av det planlagte inngrepet for denne arten klarlegges, i samsvar med [naturmangfoldloven § 24](#) første ledd bokstav c.

Ved vedtak etter annet lovverk, skal hensynet til arten og dens økologiske funksjonsområde ivaretas i samsvar med denne forskriften.

§ 5. Handlingsplan

Det skal utarbeides handlingsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel eller andre typer tiltak som er nødvendige for å ta vare på artens økologiske funksjonsområder.

§ 6. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten har inngått avtale med, fortrinnsvis grunneier, kan iverksette tiltak i samsvar med [naturmangfoldloven § 47](#), jf. [§ 24](#) annet ledd, for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er nødvendig for å sikre bevaring av arten.

§ 7. Forvaltningsmyndighet

Fylkesmannen er forvaltningsmyndighet etter forskriften.

§ 8. Dispensasjon

Fylkesmannen kan, etter søknad, gjøre unntak fra forbudene i § 3, § 4 annet ledd annet punktum og § 4 tredje ledd, i samsvar med reglene i [naturmangfoldloven § 24](#) femte ledd. Gjelder søknaden flere fylker, behandles den av Miljødirektoratet.

Ved søknad om dispensasjon fra forskriften, kan forvaltningsorganet kreve at følgene av det planlagte tiltaket for arten klarlegges, i samsvar med [naturmangfoldloven § 24](#) første ledd bokstav c.

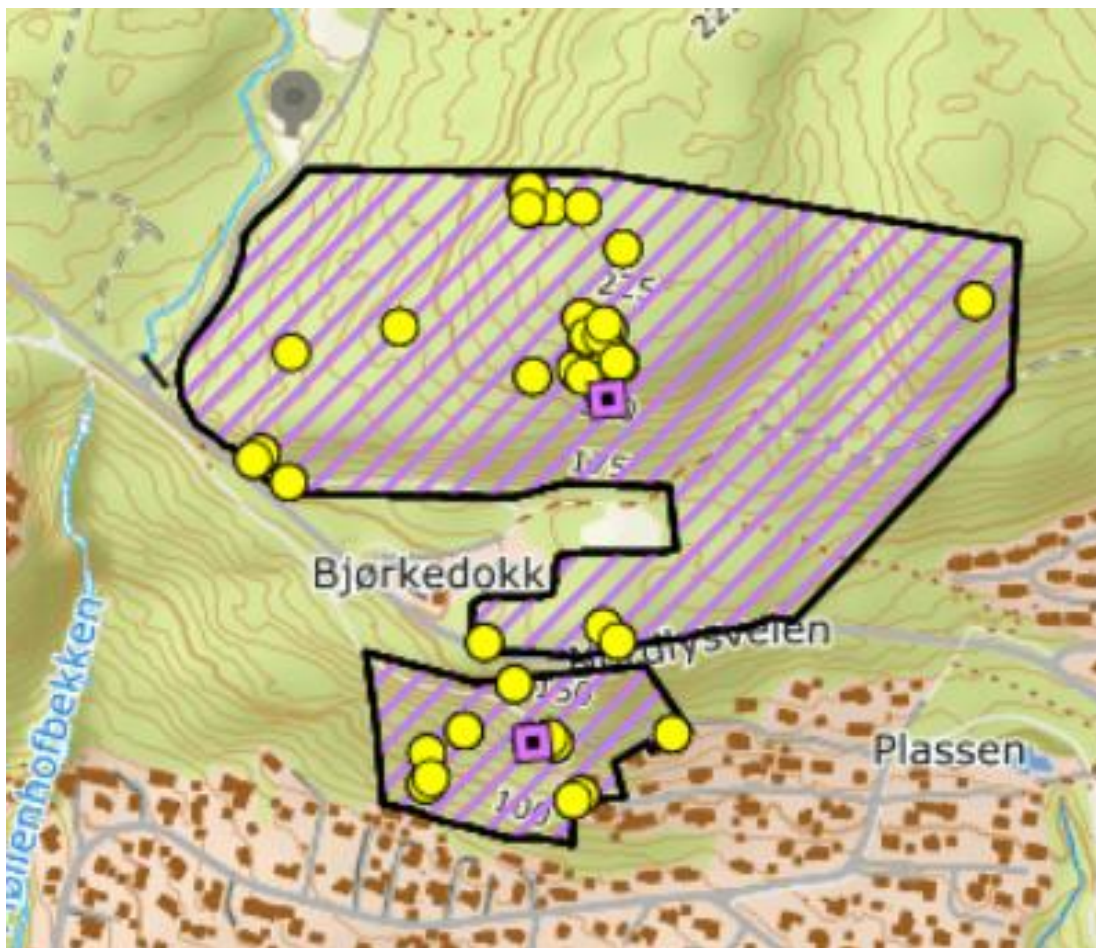
0 Endret ved [forskrift 15 mars 2013 nr. 284](#) (i kraft 1 juli 2013).

§ 9. Ikrafttredelse

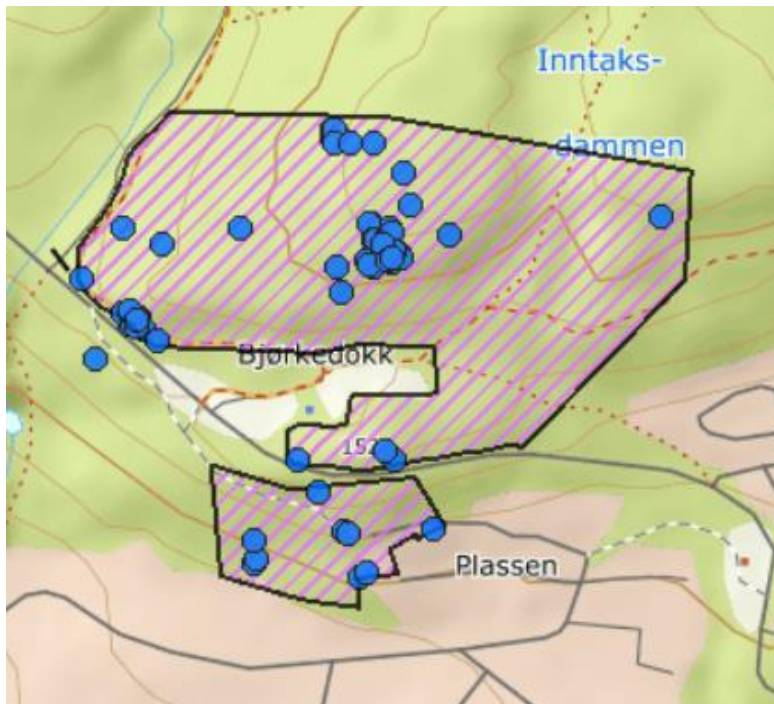
Forskriften trer i kraft straks.

Fra samme tidspunkt gjøres følgende endring i [forskrift 21. desember 2001 nr. 1525](#) om fredning av truede arter: ---

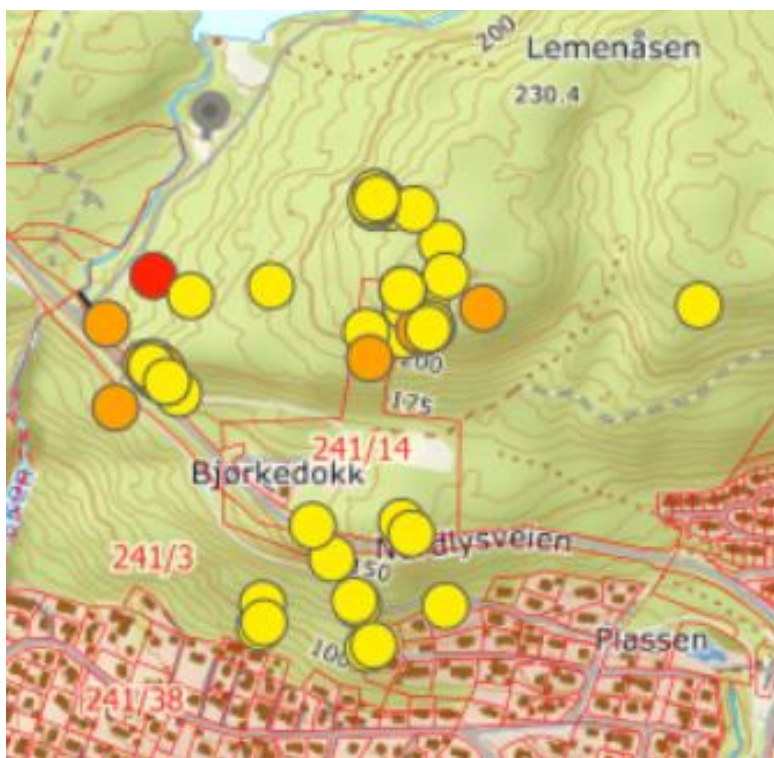
Det er viktig å merke seg at forskriftens § 6 hjemler skjøtsel for å sikre bevaring av arten. Slik skjøtsel skal utføres fortrinnsvis av grunneier.

Økologisk funksjonsområde som er delt i to av Nordlysveien. Gule punkter er forekomster av rød skogfrue-skudd. Kilde: Miljøstatus.

Uttak fra økologisk grunnkart per 23.5.2022. Noen prikker er opplagt feil pga. unøyaktig presisjon (Terje Høiland, BBF, Ole Bj. Braathen).

Uttak fra NIBIO Kilden over plott av rød skogfrue på Bjørkedøkk med inntegnet eiendomsgrenser for 241/3 og 241/14. Det er først og fremst de gule prikkene som har eksakt stedfesting.

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedøkkåsen, Drammen kommune 2023-2032

8. Langsiktige mål for rød skogfrue

Målene i handlingsplanen fra 2005

Handlingsplanen (Direktoratet for Naturforvaltning 2006) har som hovedmål «å sikre levedyktige bestander av rød skogfrue på flest mulig av de gjenværende lokaliteter». Som Norges største enkeltpopulasjon blir Bjørkedokk særdeles viktig. Handlingsplanen har også som mål at populasjonene skal kunne utvide seg.

Visjoner for Drammen kommune

I kommuneplanens samfunnsdel 2021-2040 (vedtatt 13.12.2021) sier Drammen kommune at de vil ha en klima- og miljøvennlig utvikling (kap. 4.2). Et hovedmål er at «Drammen skal bli Norges grønneste kommune». Delmål D presiserer dette «Drammen kommune skal ivareta og legge til rette for naturmangfold» (<https://www.drammen.kommune.no/politikk-samfunn/medvirkning/drammen2040/aktuelt-om-drammen-2040/endelig-samfunnsdel/>)

Visjoner for kommuneskogen

En målsetting (av fem) i den gamle friluftsliv- og flerbruksplanen (Nedre Eiker kommune 1988) var: «Ved all planlegging, arealdisponering, saksbehandling, må nødvendig hensyn tas til naturvern, friluftsliv, jakt og fiske.»

For nye Drammen kommune er status per 1.9.2021:

Drammen kommune har ingen:

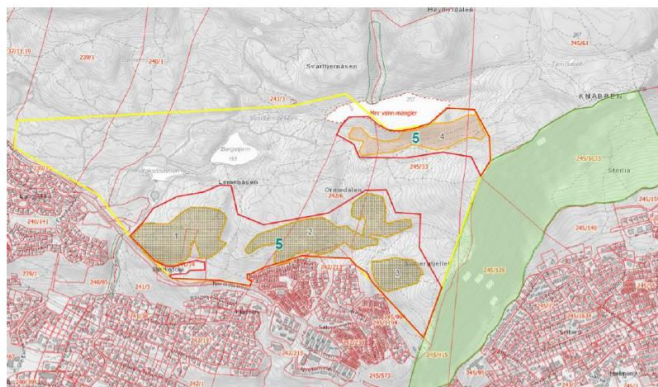
- helhetlig oversikt over interesseområder og verdier i kommuneskogen.
- politisk forankrete målsetninger og plan for forvaltning av kommuneskogen.
- Rådmannen ville i 2022 starte opp prosessene med å lage mål og retningslinjer for drift og forvaltning av Drammen kommuneskoger, samt en landskapsplan/flerbruksplan for kommuneskogen. Endelige planer og mål blir politisk forankret.

Mulige forslag til frivillig skogvern i Drammen kommuneskogen

- Bjørkedokk, en utvidelse fra Solbergfjellet.

Rådmannen vil lage en politisk orientering om vernet og prosessen videre når man har gjort en grundig og helhetlig vurdering av området og konsekvensene av skogvern for flere interesser.

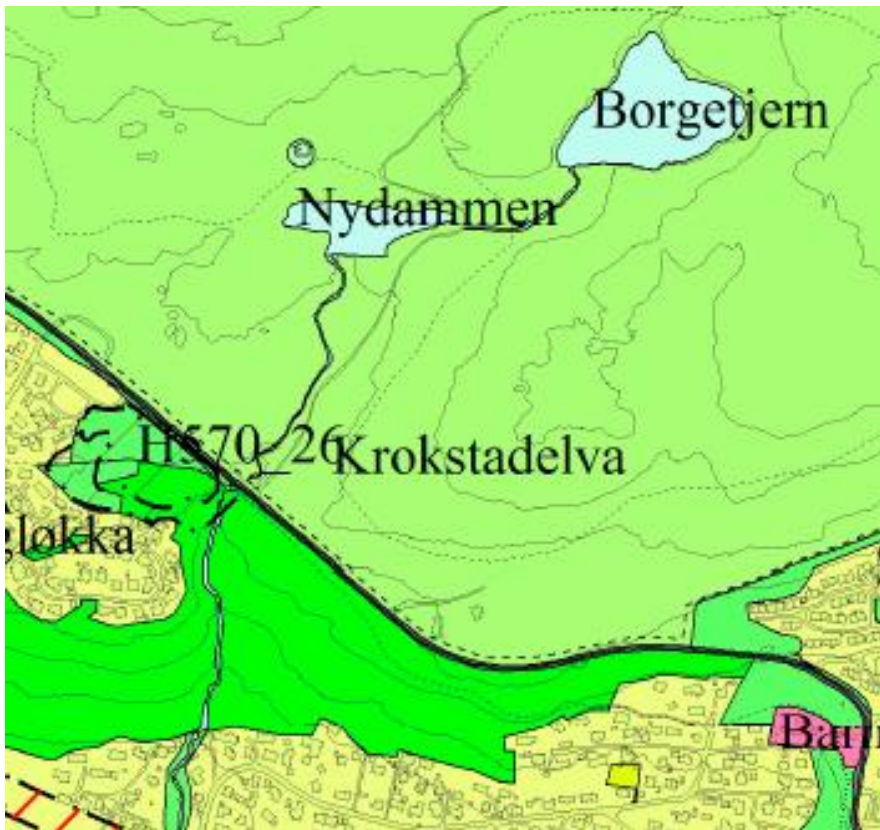

Naturforvalter Lise D. Häusler i Drammen kommune (pers. medd. 10.6.2022) opplyser at administrasjonen skal fremme en sak for politikerne om aksept for frivillig skogvern som utvidelse av Solbergfjell naturreservat. Hvis Staten har tilgjengelig økonomi forventer hun at vernet kan gjennomføres ganske raskt. Vernet vil omfatte hele det økologiske funksjonsområdet for rød skogfrue nord for Nordlysveien.

9. Brukerinteresser skjøtselsplan

Planstatus

Gjeldende kommuneplan ble vedtatt av daværende Nedre Eiker kommunestyre den 7.10.2015 og gjeldende for perioden 2016-2026. Arealene er vist på kart.

Områdene rundt Bjørkedokk-plassen, på nordsida av Nordlysveien er LNFR-område (lysegrønt), mens områdene på sørsida av veien som er sterkt grønne, er fremtidig grøntstruktur.

*Kommuneplan Drammen med skogfrueplott i bakgrunnen. Kilde: NIBIO Kilden
Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032*

Nedre Eiker kommune

Plankart 2. Kommuneplanens arealdel 2015- 2026

Arealformål for sentrale deler av Nedre Eiker kommune

Vedtaksdato 07.10.2015

Kommuneplan-Begyggelse og anlegg (PBL2008 §11-7 NR.1)

Nåværende	Fremtidig	
		Boligbebyggelse
		Sentrumformål
		Forretninger
		Offentlig eller privat tjenesteyting
		Næringsbebyggelse
		Råstoffutvinning
		Idrettsanlegg
		Andre typer bebyggelse og anlegg
		Grav og urnelund
		Kombinert bebyggelse og anleggformål

Kommuneplan-Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur (PBL2008 §11-7 NR.2)

Nåværende	Fremtidig	
		Samferdsel og teknisk infrastruktur
		Veg
		Bane
		Parkering

Kommuneplan-Grønnstruktur (PBL2008 §11-7 NR.3)

Nåværende	Fremtidig	
		Grønnstruktur

Kommuneplan-Landbruk-, natur- og friluftformål samt reindrift (PBL2008 §11-7 NR.5)

Nåværende	Fremtidig	
		LNFR-areal for nødvendige tiltak for landbruk, reindrift og gårdsdrift
		Sliknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag
		LNFR-areal, Spredt fritidsbebyggelse
		LNFR-areal, Spredt boligbebyggelse

Kommuneplan-Bruk og vern av sjø og vassdrag (PBL2008 §11-7 NR.6)

Nåværende	Fremtidig	
		Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone
		Småbåthavn
		Friluftsområde

Kommuneplan-Hensynsoner (PBL2008 §11-8)

	Faresone - Høyspenningsanlegg (inkl høyspærtekabler)
	Sikttingsone - Nedsøgsfelt drikkevann
	Angitthensynsone - Bevaring kulturmiljø
	Båndlegging etter lov om naturvern
	Båndlegging etter lov om kulturminner
	Gjennomføringsone - krav om felles planlegging

Kommuneplan-Linje- og punktsymboler (PBL2008)

	Faresone grense
	Sikttingsonegrense
	Angitthensynsgrense
	Gjennomføringsgrense
	Båndlegginggrense
	Bestemmelsegrense

Felles for kommuneplan PBL 1985 og 2008

Nåværende	Fremtidig	
		Planens begrensnin
		Grense for arealformål
		Fjernveg
		Hovedveg
		Samleveg
		Adkomstveg
		Rundkjøring/ kryssubedring
		Gang-/sykkelveg
		Turveg/turdrag
		Jernbane
		Påskrift områdeavn

Målestokk: 1:12500

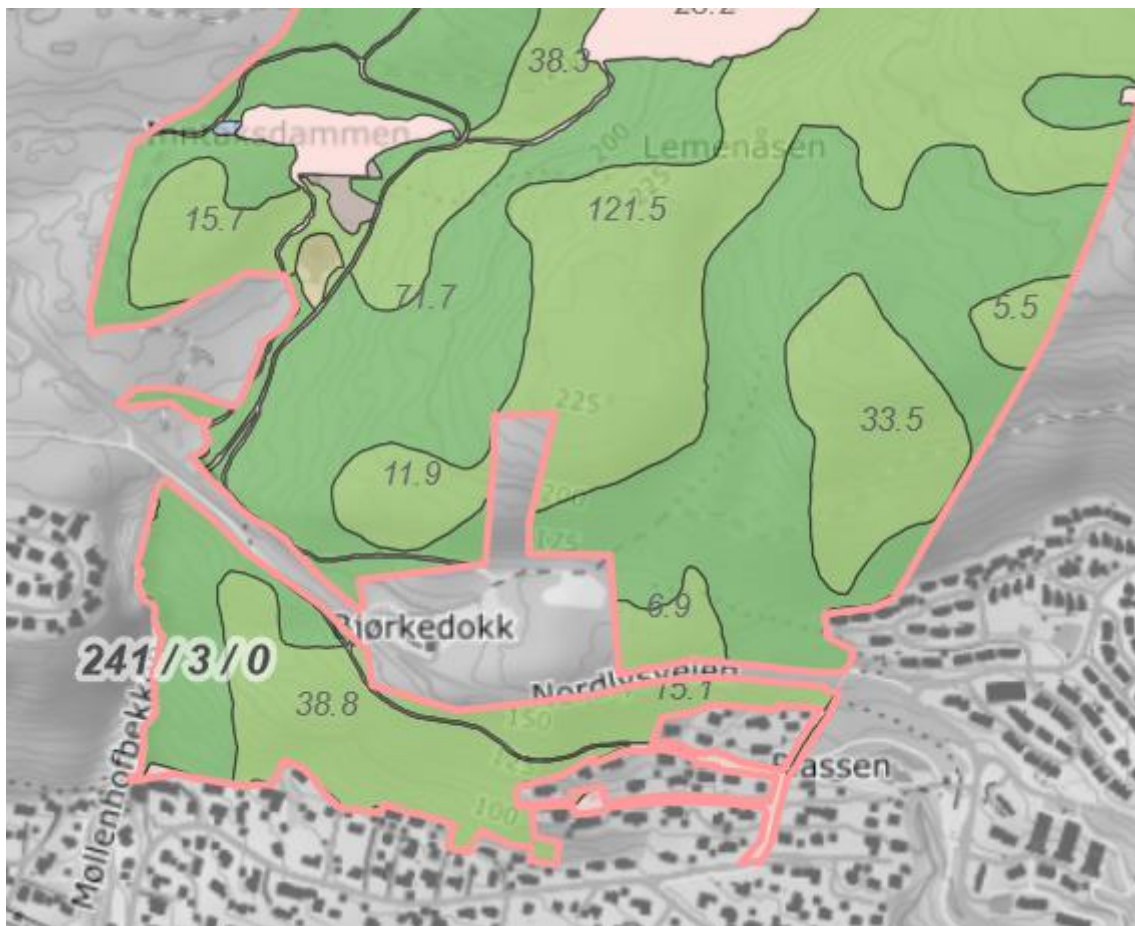
Ekvidistanse: 25 m

Tegnforklaring kommuneplankart.

Drammen kommune jobber nå med ny kommuneplan som er på 1. gangs høring med frist 15.3.2023. Det er ikke foreslått noen endret planstatus på de økologiske funksjonsområdene for rød skogfrue på Bjørkedokk.

Skogsdrift

Kommuneskogen på Bjørkedokkåsen har blitt drevet etter prinsippene for friluft- og flerbruksplan (Nedre Eiker kommune 1988). P.t. er det ingen aktiv drift (Lise D. Häusler pers. medd.). Området vurderes også for skogvern (se egen omtale).

Markslag for Drammen kommuneskog gnr. 241 bnr. 3 i Bjørkedokkåsen. Kilde: NIBIO Gårdskart.

Skog av høy bonitet er mørkest grønn, lysere grønn middels bonitet.

Selve Bjørkedokkplassen og den gamle hoppbakken har et eget bruksnummer, gnr. 241 bnr. 14. Kilde: NIBIO Gårdskart.

Rød skogfrue på Bjørkedokk med inntegnet bonitetsklasser.

Kulturminner

Det er ikke kjent vernede kulturminner i området. Det er neppe interesser som gjelder hoppbakken, noe som også ble bekreftet av tidligere skogbestyrer Espen Lysaker (pers. medd.).

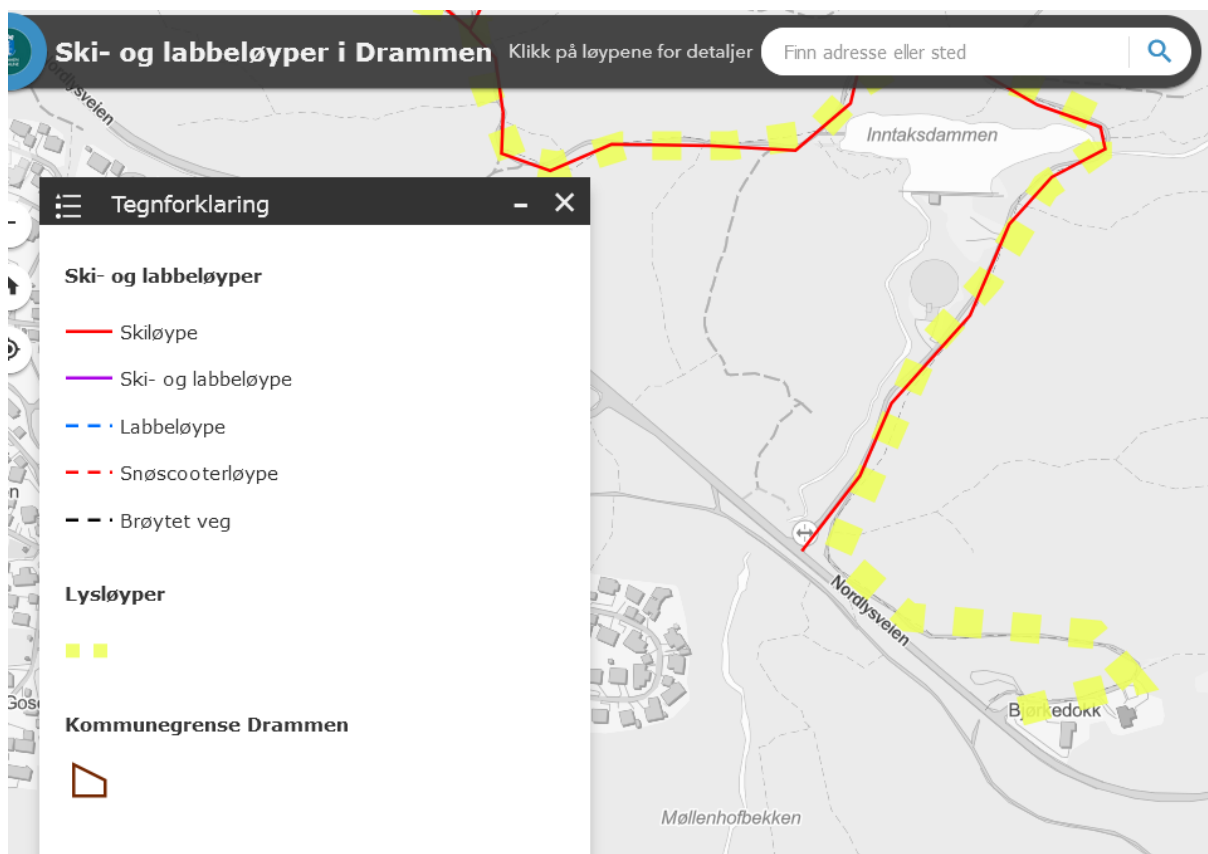
Lysløype

Lysløype/tursti (i sørvest) går svært nær forekomster av rød skogfrue. Hensyn til plantene er tatt. Det er installasjoner av ledninger og lysmaster. Det er ingen plass til utvidelse av traseen, så løypemaskinbredden må være som i dag. Man må også være oppmerksom på mulig utrasing av steinblokker. Sommeren 2023 ble det gitt tillatelse til sikringstiltak mot Nordlysveien. Rydding av busker og enkeltrær kan gjøres med både løypetrasé og skogfruer for øyet.

Friluftsliv

Bjørkedokk er et viktig utfartsområde for turgåere sommer som vinter. P-plass og friluftsinstallasjoner vurderes til ikke å være i konflikt med skogfruene, men omfanget må ikke utvides. Det vurderes ikke å være behov for mer merking eller kanalisering av ferdsel enn det som er i dag. Det er ikke ønskelig med merking av enkeltforekomster av rød skogfrue.

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032

Lysløype på Bjørkedokk merket med gult. Kilde: Drammen kommune 2022.

Nordlysveien

Nordlysveien deler det økologiske funksjonsområdet i to. Dette er en kommunal vei med stor trafikk til boligfeltene ved Langeløkka og Hovjordet. Vegetasjonskontroll, sikring (mot utrasing) og annet vedlikehold er nødvendig på veien. Det er viktig at slikt arbeid koordineres med Statsforvalteren der det kommer tett inntil grensene for økologisk funksjonsområde. Endringer eller utvidelse av veitraseen må ikke forekomme.

Borgetjersveien

Endringer eller utvidelse av veitraseen må ikke forekomme.

Bebyggelse

Eksisterende bebyggelse på Bjørkedokk-plassen er ikke i konflikt med skogfruene. Boligbebyggelse på Prestebråtan, sør for økologisk funksjonsområde ligger helt inntil skogfruene. Det er viktig at denne grensen ligger fast. Drammen kommune bør være spesielt opptatt av mulighetene for at hageavfall henlegges i en slik sone. Slik henleggelse må ikke forekomme.

Fremmede arter

Fremmede arter vurderes p.t. ikke å være noen trussel for rød skogfrue ved Bjørkedokk. Dette kan imidlertid endre seg raskt og utviklingen må følges.

Vilt

Rådyr (og muligens elg) beiter rød skogfrue på Bjørkedokk. Omfanget er slik at populasjonen tåler det greit. Bestanden av rådyr bør ikke øke. Hvis jakt kan skje, er ikke det i konflikt med rød skogfrue.

10. Erfaringer med skjøtsel av rød skogfrue andre steder?

Andre steder i Norge

Det er få eksempler på aktiv skjøtsel av rød skogfrue i Norge. Lokalt har det blitt fjernet einstape og mindre busker og kratt. Dette gir mer lys og hindrer planter som konkurrerer med rød skogfrue.

På Langesundstangen i Bamble kommune, Vestfold-Telemark ble rød skogfrue gjerdet inn med høye nettinggjerder. Dette ble primært gjort for å hindre nedbeiting ved rådyr. Det begrenset også menneskelig ferdsel og fare for plukking. Det har ført til sterk gjengroing innenfor gjerdet, noe som vurderes som negativt for skogfruene.

Man har på noen lokaliteter i Kongsberg og Modum satt ut små bur over blomstrende skudd de siste par årene. Dette har hindret beiting av blomsteraks, noe som muligens kan øke mulighetene for pollinering og frøproduksjon.

Sverige

Länsstyrelsen i Värmland viser til et prosjekt ved Nysäter (startet 2012) hvor man har ryddet i ungsogsoppslag etter en tidligere hogst. Det ser ut til å ha positiv effekt.

https://www.mynewsdesk.com/se/lansstyrelsen-varmland/blog_posts/roedsysslan-fortsatter-att-foersiktigt-blomstra-i-laenet-37699

United Kingdom

Håndpollinering som tiltak for bedret frøsetting er prøvd ut i Buckinghamshire, Sør-England med begrenset lokal suksess (Newman & al. 2007). Mangel på naturlig pollinering er også en utfordring for rød skogfrue i Norge. Newman & al. (2007) viser også viktigheten av at det er døde trær (gadd) på lokalitetene, som egnet biotop for de pollinerende trebiene (*Chelostoma* sp.). Det vises også til vegetasjonskontroll (busker og enkelttrær) (spesielt av kristtorn), samt fjerning av strøfall (blad) som effektive tiltak.

Ringer med kobberpellets er brukt som tiltak for å begrense sneglebeiting på skogfrueskudd (Newman & Showler 2007). Ingen beiting ble påvist på skudd som hadde slik beskyttelse. Sneglebeiting er ikke observert som noe aktuelt problem for rød skogfrue i Norge.

I UK er det så få lokaliteter igjen at ex-situ bevaring diskuteres. For å kunne dyrke rød skogfrue i kultur trengs en inngående kjennskap til mykorrhiza og jordkvalitet (Bell & al. 2020).

11. Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokk

Varighet

Siden vi har god kontroll på forekomsten av rød skogfrue på Bjørkedokk, og kombinert med at det ikke er presserende strakstiltak, kan skjøtselsplanen ha en lengre varighet. Vi foreslår varighet på **10 år 2023-2032**.

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032

Status

Skjøtselsplanen må forankres i overordna planverk i Drammen kommune. Dette gjelder fra kommuneplan, via flerbruksplan for kommuneskogen (når denne foreligger) til driftsplan for skogen i området.

Hvis området på oversiden (nordsiden) av Nordlysveien blir vernet som naturreservat, vil skjøtselsplanen kunne fungere som et selvstendig dokument for forvaltningsmyndigheten. Dette må seinere forankres i en ny forvaltningsplan for et evt. utvidet Solbergfjell naturreservat.

Området på nedsiden (sørsiden) av Nordlysveien vil fortsette som en del av den kommunale grøntstrukturen.

Økonomi (se også over)

Vegetasjonskontroll kr. 75.000 per år 2023 -2028 kr. 50.000 per år 2029-3032 = Total kr. 650.000,- (i tillegg kommer normale skogbrukstiltak utført av Drammen kommune så lenge området ikke blir vernet som naturreservat)

Autøkologiske tiltak (håndpollinering) kr. 5000,- per år 2023-2027 = Total kr. 25.000,-

Populasjonsovervåkning kr. 30.000,- per år 2023-2032 =Total kr. 300.000,-

Floravokteri (NBF) kr. 5000,- per år 2023-2032 = Total kr. 50.000,-

Informasjonstiltak kr. 5000,- per år 2023-2032 = Total kr. 50.000,-

Administrative kostnader per år kr. 30.000,- = Total kr. 300.000,-

Total sum Kr. 1.375.000,- gjennomsnitt per år kr. 137.500,-

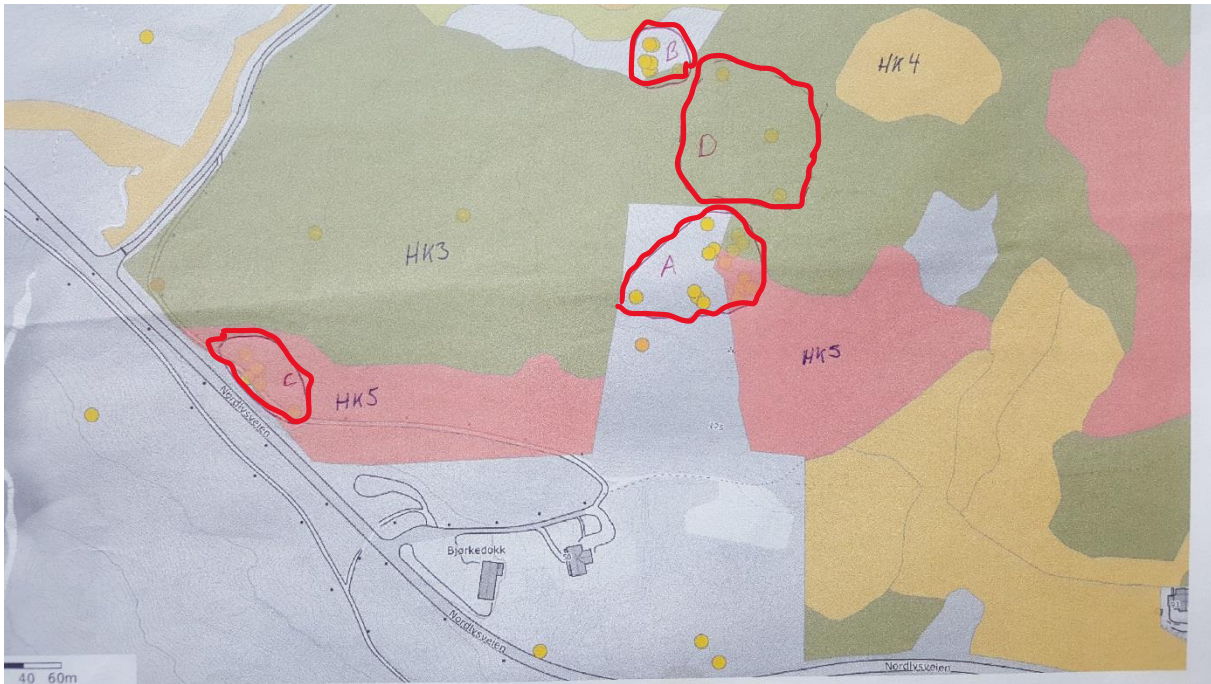
Vegetasjonskontroll

Generelt må vegetasjonskontroll drives med lett utstyr, fortrinnsvis på frossen mark. Vegetasjon som ryddes skal fjernes fra forekomstene med rød skogfrue.

Generell vegetasjonskontroll gjelder på hele det økologiske funksjonsområdet på Bjørkedokk. Gran kan undertrykkes ved at man plukkhogger enkelte større grantrær og fjerner tett granforyngelse (unggran) som skygger for skogfruene. Bregna einstape er en klar og aggressiv konkurrent til rød skogfrue. Denne bør fjernes fra skogfrueforekomster om våren når den er i kraftig vekst. Den bør også være gjentak med fjerning seinere på året, slik at det er minimum to fjerninger per år.

En må også ha kontroll på einerkjerr (bresk) som gjør det skyggefullt. Fjerning av einer gir også muligheten for rød skogfrue å spre seg med frø i nærområdet til kjente skudd.

Lauvtrær kan fjernes enkeltvis der de skygger direkte for rød skogfrue. Hogde lauvtrær bør følges opp, dvs kutte ned stubbeskudd, i alle fall om treet har stått så nær skogfruene at raskt voksende stubbeskudd kan gi skygge igjen. Evt. osp og or må ikke hogges nær skogfruene - da blir det krevende å vedlikeholde det. Ringbarking av slike trær, for at de skal stå igjen og dø uten skuddoppslag, er å anbefale.

Skisse over Bjørkedokkåsen med bonitetsklasser og forekomster av rød skogfrue inntegnet. Områder A-D med spesielle tiltak for vegetasjonskontroll.

Kartskissen over har fire tiltaksområder (A-D)

A. Konsentrasjon av rød skogfrue forekomster ved toppen av den gamle hoppbakken. Foruten generell kontroll av einstape og gran, bør tett lauvoppslag reguleres og tynnes. Furu framelskes.

B. Konsentrasjon av rød skogfrue på nordsida av åsen i helling mot Flausa. Einer (bresk) er et problem her i baklia. Den begrenses/fjernes nær skogfrueplantene. Furu framelskes, gran reguleres og einstape fjernes.

C. Forekomst av skogfruer i rasmare nær lysløypa. Gran fjernes på sørsiden i den grad den skygger for skogfrueskudd.

D. Middelaldrende frøstilling på toppen av åsen. Veldig monoton, ønsker sjiktning. Her er det mulig å drive bledningshogst av furu. Lett å komme til fleksibelt på toppen av åsen langs gammel traktorveitrasé.

-Generelt, ta ut gran i hele det økologiske funksjonsområdet. Nedblåste trær skal som regel bli liggende. Ved store stormfall må en vurdere rydding i enkelttilfeller, hvis det er til det beste for skogfruene. Trær som faller over løyper og stier kappes og ryddes vekk fra traseen.

Ansvar: Drammen kommune i samarbeid med Statsforvalteren i Oslo og Viken

Varighet: 2023-2032.

Tekniske installasjoner

Ledninger lysløypa

Ved vedlikehold av ledninger og master må det tas hensyn til rød skogfrue. Det skal ikke gjøres inngrep som skader plantene.

Ansvar: *Drammen kommune*

Varighet: *2023-2032*.

Utrasing lysløypa

Kommunen som forvalter av løypenettet plikter å ha kontroll på utrasing mot lysløypa. Vedlikehold og drift av løypa må ikke skade rød skogfrue. Løypekjøring vinterstid vurderes ikke å være til skade for plantene.

Ansvar: *Drammen kommune*

Varighet: *2022-2031*.

Autøkologiske tiltak: Pollinering

Det anbefales at det gjennomføres et forsøksprosjekt med håndpollinering i perioden 2024-2028. På utvalgte skudd håndpollineres alle blomster og sammenlignes med skudd av tilsvarende karakter hvor det ikke blir gjort. Merkingen i overvåkingsprosjektet kan brukes for identifikasjon. Pollineringen gjøres i blomstringsperioden medio-ultimo juni og fruktsetting kontrolleres i august-september. Effekten evalueres i 2028.

Ansvar: *Statsforvalteren i Oslo og Viken. Norsk Botanisk Forening kan muligens ta oppdrag med å gjennomføre dette.*

Varighet: *2024-2028*.

Overvåking

Det foreslås at populasjonsovervåkingen (p.t. i regi av Harald Bratli, NHM) som beskrevet ovenfor, fortsetter på årlig basis. Det innebærer merking og måling av skudd som tidligere.

Ansvarlig: *Harald Bratli, NHM etter oppdrag fra Statsforvalteren i Oslo og Viken.*

Varighet: *2023-2032*

Floravokteri

Botanisk Forening (NBF/BBF) forsetter sitt floravokteri som i dag. Det innebærer et oppsyn i blomstringsperioden, bistand til overvåkingsprosjektet og informasjon til interesserte man treffer i felt. Floravokter ser over informasjonstavle og leter aktivt etter nye skudd i området. Om mulig kan floravokter involveres i pollineringsprosjektet (se over).

Ansvarlig: *Norsk Botanisk Forening på oppdrag fra Statsforvalteren i Oslo og Viken.*

Varighet: *2023-2032*.

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032

Informasjonstavler/skilt

Informasjonstavle med plakater på Bjørkedokk videreføres som i dag. Plakat fornyes ved slitasje eller endring av innhold.

Ansvarlig: *Drammen kommune for tavle, Statsforvalteren i Oslo og Viken for plakater, Norsk Botanisk Forening for tilsyn.*

Varighet: 2023-2032.

Informasjonsarrangementer

Ved behov kan det arrangeres fagdager eller lignende informasjonsarrangementer på Bjørkedokk. Dette for å informere spesielt om rød skogfrue, presentere ny kunnskap eller diskutere forvaltning. Slike arrangementer vil komme sporadisk og planlegges ikke spesifikt her. Det settes derfor heller ikke av spesielle midler.

Ansvar: *Statsforvalteren i Oslo og Viken*

Varighet: 2023-2032.

Administrativt

Siden dette er en plan for en prioritert art (PA) er det Statsforvalteren som har det administrative ansvaret. Ansvaret består i å koordinere arbeidet med planen og se til at avtalte tiltak blir utført. Det påligger også et ansvar for å skaffe økonomiske midler til å gjennomføre planen.

Ansvar: *Statsforvalteren i Oslo og Viken*

Varighet: 2023-2032.

Litteraturliste

Bell J, Yokoya K, Kendon JP, Sarasan V. 2020. Diversity of root-associated culturable fungi of *Cephalanthera rubra* (Orchidaceae) in relation to soil characteristics. PeerJ 8:e8695
<https://doi.org/10.7717/peerj.8695>

Bratli, H 2022 Rapport fra overvåking av rød skogfrue i 2022. NHM, UiO, upublisert rapport 13 s. (20.10.2022).

Bråthen, R 1984. 50 år siden Birkebeineren leide Bjørkedokk for 5 kr. Eikerposten 6.12. s. 4-5

Bråthen, R 1985. Alf Helgesen med over 20 meter på tønne-butler i Bjørkedokk. Eikerposten 6.2. s.4

Direktoratet for Naturforvaltning 2006. Handlingsplan for rød skogfrue *Cephalanthera rubra*. Rapport 2006-1: 1-25

Skjøtselsplan for rød skogfrue på Bjørkedokkåsen, Drammen kommune 2023-2032

Eek, J-O 1998. En botanisk tragedie. I: Hanssen, EW red. Blant orkidéer og furutrær. Utgitt av N. Eiker kommune s. 109.

Hennum, S. 1998. Skogens røde frue. I: Hanssen, EW red. Blant orkidéer og furutrær. Utgitt av N. Eiker kommune s. 108.

Nedre Eiker kommune 1988. Friluft- og flerbruksplan 1987. 108 s.

Newman R.D. & Showler A.J. 2007 The use of copper rings to reduce losses of red helleborine *Cephalanthera rubra* to slug and snail herbivory in the Chiltern Hills, Buckinghamshire, England. *Conservation Evidence*, **4**, 66-68.

Newman R.D., Showler A.J., Harvey M.C. & Showler D.A. 2007. Hand pollination to increase seed-set of red helleborine *Cephalanthera rubra* in the Chiltern Hills, Buckinghamshire, England. *Conservation Evidence* (2007) **4**: 88-93